

پیشگفتار

از رسول خدا (ص) روایت شده است:

«تَذَاكَرُوا وَتَلَاَقُوا وَتَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جَلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَكَثْرَيْنُ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جَلَاؤُهَا الْحَدِيثُ»^۱ با یکدیگر مذاکره و ملاقات و گفتگو کنید، زیرا حدیث و گفتگو صیقل دلهاست. همانا دلها مانند شمشیر زنگار می‌گیرد و صیقل آنها حدیث است.

حدیث پیامبر (ص) و خاندان او، از مصادیق بهترین سخن و احسن الحدیث است و مذاکره با آن زنگار دلها را می‌زداید. حدیث پیامبر اکرم (ص) پس از قرآن کریم، مهم‌ترین منبع دین اسلام و منطبق با اوامر خدای متعال در کتاب آسمانی مسلمانان است. دانشمندان مسلمان از صدر اسلام تاکنون به این مسئله توجه عمیق و گسترده‌ای داشته و حفظ حدیث و سنت نبوی را وظیفه دینی و اخلاقی خود تلقی کرده‌اند. آثار و نوشته‌های بسیار و منابع حدیثی متعدد از سخنان پیامبر (ص)، بهترین شاهد بر تلاش خستگی‌ناپذیر دانشوران مسلمان در راه حفظ و احیای سنن بنیان‌گذار دین آنهاست. در دوران معاصر نیز این حرکت به شکلی گسترده‌تر ادامه یافته و بر تنوع پژوهش‌های حدیثی افزوده است. آشنایی محققان غربی با منابع و مسائل حدیث اسلامی، بیش از پیش بر دامنه این مباحث افزوده و آن را به مرزهای خارج از جهان اسلام کشانده است. کتاب حاضر در راستای معرفی چنین پژوهش‌هایی در حدیث اسلامی تألیف شده، پژوهش‌هایی که طیف گسترده‌ای از دانشمندان مسلمان، اعم از شیعه و سنی، و نیز محققان غربی را دربر می‌گیرد.

۱. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۴۱.

در هر یک از موضوعات مربوط به مطالعات حدیثی معاصر در جهان اسلام و غرب، نوشته‌های بسیاری قابل معرفی است. با این حال و علی‌رغم اهمیت موضوع، کتابی به صورت جامع به معرفی این آثار نپرداخته است. این کتاب با چنین نگاهی، در صدد معرفی اجمالی آثار پدیدآمده در دوران معاصر درباره مطالعات حدیثی است، و این هدف، با توجه به موضوعات مهم حدیث پژوهی در دوران معاصر تأمین خواهد شد. در کنار آن، مؤلفان تا حد امکان به نقد و بررسی آراء مختلف حدیث پژوهان غربی و برخی مسلمانان نیز خواهند پرداخت.

کتاب حاضر در شانزده فصل تنظیم شده و سعی شده مباحث حدیثی رایج در جهان معاصر در فصول مختلف آن گنجانده شود. این اثر می‌تواند به عنوان منبعی برای آشنایی با جریانها و روشهای مختلف حدیث پژوهی در مراکز دانشگاهی و حوزوی مفید واقع گردد، به ویژه در دروس مقاطع تحصیلات تکمیلی از جمله درس «پژوهشهای حدیثی در دوران معاصر» (که ابتدائاً این کتاب به عنوان متن آموزشی این درس تدوین شد)، و نیز دروسی همچون «آراء معاصران درباره حدیث» و «تاریخ حدیث» در مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد.

محتوای کلی فصول کتاب به قرار زیر است:

فصل اول: بررسی انگیزه‌های حدیث پژوهی در دوران معاصر و معرفی جریانهای عمده حدیث پژوهی به صورت کلی.

فصول دوم و سوم: اعتبار شرعی حدیث و مراتب آن.

فصل چهارم: کتابت و تدوین حدیث از دیدگاه خاورشناسان و عالمان

مسلمان.

فصول پنجم تا هفتم: مباحث گوناگون در نقد حدیث.

فصل هشتم: وضع و جعل حدیث از نگاه خاورشناسان و مسلمانان.

فصل نهم: بررسی اعتبار نسخه‌های حدیثی.

فصول دهم و یازدهم: تاریخ گذاری روایات.

فصل دوازدهم: نقل به معنا در حدیث.

فصل سیزدهم: رابطه قرآن و حدیث.

فصول چهاردهم و پانزدهم: تجدیدنظرطلبی درباره حدیث در دوره معاصر.

فصل شانزدهم: مطالعات حدیثی شیعه در دوران معاصر.

بر مؤلفان فرض است که از همه دوستان و محققانی که ما را در تدوین و آماده‌سازی این نوشتار یاری رسانده‌اند، به‌ویژه خانمها دکتر شادی نفیسی و دکتر نصرت نیلساز که با قرائت متن و ارائه پیشنهادها سازنده، در غنای کتاب سهم بسزایی ایفا نمودند و نیز از مسئولان محترم سازمان «سمت» که مؤلفان را در تولید و به‌ثمر رسیدن اثر حاضر و زمینه‌عرضه آن در مجامع علمی یاری داده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنند.

این پژوهش صرفاً گامی در مسیر مطالعات حدیثی است و نقدهای علمی محققان ارجمند، مایه امتنان بر مؤلفان خواهد بود.

ومن الله التوفیق

مجید معارف - سعید شفیعی

دانشگاه تهران - بهار ۱۳۹۳